

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις στη διδακτική πράξη:
από την παρατήρηση στον σχεδιασμό

Χειμερινό εξάμηνο '22-'23

A. Χώρος

Χώρος

1. Ως πλαίσιο που διευκολύνει ή εμποδίζει την κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών

- Νιώθουν άνετα τα παιδιά;
- Εκφράζονται ελεύθερα;
- Δυνατότητες αναδιαμόρφωσης/αναδιάταξης χώρου

**Ποια στοιχεία θα σας έδιναν πληροφορίες για αυτά τα ερωτήματα; Τι θα παρατηρούσατε;*

Χώρος

2. Ως μαθησιακό περιβάλλον

- Τι είδους ερεθίσματα παρέχει στα παιδιά;
- Τα κινητοποιεί προς προσωπικές διερευνήσεις;
- Πόσο επιτρέπει τις αλληλεπιδράσεις η χωροταξική διαμόρφωση;
- Υπάρχει πρόσβαση σε υλικά και διάφορα σημεία/γωνιές;

**Ποια στοιχεία θα σας έδιναν πληροφορίες για αυτά τα ερωτήματα; Τι θα παρατηρούσατε;*

Χώρος

3. Ως αντανάκλαση της δουλειάς των παιδιών

- Πώς μιλά ο χώρος για την εκπαιδευτική διαδικασία (για τις δραστηριότητες των παιδιών, για τα σχέδια εργασίας, για τις αλληλεπιδράσεις κλπ);
- Τι είδους έργα συναντάμε και σε ποιες υποθέσεις για την εκπαιδευτική διαδικασία μας οδηγούν (για τους στόχους της νηπιαγωγού και του τρόπου οργάνωσης της διαδικασίας);
- Ποιες δραστηριότητες μαρτυρούν τα υλικά και οι δημιουργίες που υπάρχουν στο χώρο;
- Υπάρχουν ατομικά, ομαδικά έργα;

**Ποια στοιχεία θα σας έδιναν πληροφορίες για αυτά τα ερωτήματα; Τι θα παρατηρούσατε;*

Στατικός χώρος

Vs

χώρος που αναδιοργανώνεται

- αναδιαμόρφωση διαρρύθμισης και εξοπλισμού
- παρατήρηση του τρόπου που τα παιδιά χρησιμοποιούν το χώρο και ενθάρρυνση

Η γωνιά του μπακάλικου:

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η γωνιά αυτή είναι μία ξύλινη κατασκευή, που αποτελείται από έναν πάγκο και μία ραφιέρα. Στον πάγκο υπάρχει μία διπλή ζυγαριά, με διάφορα βάρακια, ενώ από κάτω του υπάρχουν δύο ράφια με ξύλινα καφάσια που έχουν πλαστικά φρούτα και λαχανικά. Στη ραφιέρα υπάρχουν μικρά ξύλινα ορθογώνια παραλληλεπίπεδα που έχουν επάνω τους αυτοκόλλητα που αναγράφουν τι είναι, π.χ. τσάι, βούτυρο, φασκόμηλο κ.τ.λ. Επίσης, έχει μικρά, ξύλινα μπουκάλια με αυτοκόλλητα που γράφουν γάλα, αλάτι, χυμός κ.τ.λ. Τέλος υπάρχει ένα πλαστικό καλάθι που έχει μέσα ψεύτικα πλαστικοποιημένα χαρτονομίσματα του ευρώ.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Ο λόγος που επέλεξα να εστιάσω στη γωνιά του μπακάλικου είναι διότι μου εγείρει προβληματισμούς σχετικά με τη σύνδεσή της με τα βιώματα των παιδιών, αλλά και με την εμπλοκή των παιδιών στη δημιουργία της. Γνωρίζουμε ότι οι γωνιές έχουν ως στόχο να προσφέρουν ευκαιρίες για συμβολικές αναπαραστάσεις του κόσμου των παιδιών (Δαφέρμου κ.α., σελ. 60). Ωστόσο, η μορφή που έχει το συγκεκριμένο μπακάλικο δεν παραπέμπει καθόλου στη σύγχρονη πραγματικότητα, με αποτέλεσμα, πρώτον, να μην είναι ελκυστικό για τα παιδιά, λόγω του ότι δεν τους θυμίζει κάτι οικείο, και δεύτερον, να καταργεί το ρόλο του, το λόγο δηλαδή για τον οποίο υπάρχει ως γωνιά. Επίσης, οι γωνιές λειτουργούν αποδοτικότερα όταν οι μαθητές έχουν συμβάλλει στη διαμόρφωσή τους, κάτι που είναι σαφές πως δεν έχει συμβεί στη συγκεκριμένη περίπτωση. Θα μπορούσε, λοιπόν, η νηπιαγωγός να έχει εκσυγχρονίσει τη γωνιά του μπακάλικου, αλλάζοντας για παράδειγμα το όνομά της ή φέρνοντας νέα αντικείμενα, πάντα με τη βοήθεια των παιδιών. Τελικά, όμως, η μορφή που έχει αυτή η γωνιά αντικατοπτρίζει τις αντιλήψεις της εκπαιδευτικού για τη συνεισφορά των γωνιών στη μάθηση, αλλά και για τη σημασία του ελεύθερου παιχνιδιού στο ημερήσιο πρόγραμμα.

Διερευνητική χαρτογράφηση πλαισίου

A) **Χώρος** ως μαθησιακό περιβάλλον

B) Αλληλεπίδραση μάθησης-περιβάλλοντος (εξωτερικού και εσωτερικού):

Κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο

Κοινωνικο-οικονομική
προέλευση
Πολιτισμικό κεφάλαιο
Στάση απέναντι στο σχολείο

Εκπαιδευτικό Πλαίσιο

Ποιοι/ποιες εκπαιδευτικοί
εργάζονται, με ποια
κατάρτιση, πόσα νήπια-
προνήπια κλπ;

Θεσμικό και Υλικό Πλαίσιο

Χώρος, εκπαιδευτικές
υποδομές, εκπαιδευτικό
υλικό, κανόνες λειτουργίας
κλπ

Γ) Αλληλεπίδραση μάθησης-περιβάλλοντος (εξωτερικού και εσωτερικού):

Διερεύνηση εσωτερικών νοητικών διεργασιών

Προϋπάρχουσα γνώση

Διερεύνηση αρχικών ιδέων-θεωριών-πεποιθήσεων παιδιών

Δύο φοιτήτριες επισκέπτονται ένα νηπιαγωγείο σε μια συνοικία της Δυτικής Αττικής την ίδια μέρα. Καταθέτουν τις εξής καταγραφές για όσα παρατήρησαν στο νηπιαγωγείο:

- Καταγραφή Φ 1: το νηπιαγωγείο στεγάζεται σε ένα πολύ ωραίο κτήριο με πολλές ευρύχωρες αίθουσες : διδασκαλίας, χαλάρωσης, τραπεζαρία και κουζίνα, γραφείο για τους εκπαιδευτικούς και πολλές τουαλέτες προσαρμοσμένες στις ανάγκες και τις διαστάσεις των παιδιών του νηπιαγωγείου. Η αυλή μοιάζει με παιδική χαρά, έχει τσουλήθρα, κούνιες, πολλά δέντρα και παρτέρια και ένα κιόσκι όπου ξεκουράζονται τα παιδιά μετά το παιχνίδι τους. Έχει 17 παιδιά που δεν μιλάνε όλα ελληνικά, όπως μας είπε η Νηπιαγωγός.

Καταγραφή Φ 2 : Το σχολείο βρίσκεται στα Άνω Λιόσια και μάλιστα σε μια απομακρυσμένη σχετικά περιοχή από το κέντρο στο οποίο βρίσκονται τα μαγαζιά, οι υπηρεσίες και οι χώροι ψυχαγωγίας. Η περιοχή συνδέεται με μια γραμμή λεωφορείου με πολύ αραιά δρομολόγια. Η περιοχή δίπλα από το σχολείο έχει χωματόδρομους, άδεια οικόπεδα και αλάνες και διάσπαρτα σπίτια οικογενειών Ρομά. Το σχολείο βρίσκεται σε αυτόνομο κτίριο με δική του αυλή. Το κτίριο αποτελείται από 2 αίθουσες διδασκαλίας, μια αίθουσα «χαλάρωσης», μια αίθουσα πολλαπλών χρήσεων που λειτουργεί ως τραπεζαρία, το γραφείο των δασκάλων, τις τουαλέτες και την κουζίνα. Η αυλή είναι πολύ μεγάλη, έχει κυρίως χώμα και διαδρόμους με πλάκες, πολλά δέντρα και λουλούδια, μια τσουλήθρα, κούνιες, κάποια παιχνίδια ισορροπίας και ένα κιόσκι.

Η αίθουσα του νηπιαγωγείου είναι ευρύχωρη, με πολλά παράθυρα και πολλές γωνιές για το παιχνίδι των παιδιών. Υπάρχει βιβλιοθήκη με κάποια γνωστά βιβλία, τα οποία τα παιδιά μπορούν να διαβάσουν σε ένα παγκάκι που βρίσκεται ακριβώς μπροστά στη βιβλιοθήκη. Στους τοίχους δεν υπάρχουν πολλά έργα των παιδιών. Υπάρχει ένα μεγάλο τρενάκι με τους μήνες και τις φωτογραφίες των παιδιών στο βαγόνι του μήνα των γενεθλίων τους και μια αφίσα για την ανακύκλωση. Η ομάδα των παιδιών που βρίσκεται σήμερα στο σχολείο αποτελείται από 17 παιδιά. Τα 10 είναι αγόρια και τα 7 κορίτσια. Η νηπιαγωγός όμως ανέφερε ότι και σήμερα απουσιάζουν κάποια παιδιά που απουσιάζουν αρκετά συχνά και δεν έχουν σταθερή φοίτηση. Κατά την διάρκεια των ελεύθερων δραστηριοτήτων παρατήρησα ότι 5 παιδιά παίζανε αποκλειστικά μεταξύ τους και δεν μιλούσανε ελληνικά. Η νηπιαγωγός ανέφερε ότι προέρχονται από οικογένειες παλιννοστούντων από τον Πόντο. Επίσης, η νηπιαγωγός ανέφερε ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων είναι χαμηλό. Αρκετοί είναι αναλφάβητοι και οι περισσότεροι έχουν ολοκληρώσει μόνο την υποχρεωτική εκπαίδευση. Όπως δήλωσε η ίδια, την προβληματίζει πολύ το γεγονός ότι οι γονείς δεν επισκέπτονται το σχολείο στα προγραμματισμένα ραντεβού αλλά και όταν έρχονται δε μιλάνε και υπάρχει πάντα έντονη αμηχανία

Εκπαιδευτική πράξη:

ως μια δυναμική διαδικασία που αναπτύσσεται σε συγκεκριμένο χώρο,
χρόνο, τόπο

Όχι ομοιογενής, αδιαφοροποίητη ομάδα – οντότητες που διαφέρουν ως προς:

Κοινωνικο-οικονομική προέλευση

Πολιτισμικό κεφάλαιο

Στάση απέναντι στο σχολείο

Προσωπικά βιώματα, εμπειρίες, ενδιαφέροντα

Προϋπάρχουσα γνώση

Γνωστικές δομές και λειτουργίες

Δυναμική ομάδας

Υποδομές και υλικό

Μελετήστε με την ομάδα σας τα αποσπάσματα από κείμενα φοιτητών για πλαίσια που επισκέφτηκαν και συζητήστε:

- Υπάρχουν κάποιες παράμετροι που διαφοροποιούνται σε αυτά τα πλαίσια; Τι διαφορές παρατηρείτε;
- Τι σας προβληματίζει σε αυτά; Για ποιόν λόγο;
- Τι παραπάνω θα θέλατε να γνωρίζετε για να έχετε καλύτερη κατανόηση του κάθε πλαισίου; Ποια στοιχεία θα αναζητούσατε;
- Ποια από τα στοιχεία των πλαισίων που ήδη αναφέρονται κρίνετε ως σημαντικά και θα λαμβάνατε υπόψη ως εκπαιδευτικοί της τάξης; Γιατί;

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1

Το ολοήμερο τμήμα του Νηπιαγωγείου που επισκέπτομαι αποτελείται από 8 παιδιά, εκ των οποίων τα 4 είναι αγόρια και τα άλλα 4 είναι κορίτσια. Όλα είναι νήπια και τα 7 παιδιά είναι δίγλωσσα. Τα 2 παιδιά είναι ελληνικής καταγωγής (το 1 είναι δίγλωσσο με γερμανίδα μητέρα) ενώ τα υπόλοιπα διαφορετικής καταγωγής (2 παιδιά από Αλβανία, 1 παιδί από Γεωργία, 1 παιδί από Ιράν, 1 από Αφγανιστάν και ένα παιδί Ρομά (με τον έναν γονιό από Αλβανία). Τα 2 παιδιά (Ιράν και Αφγανιστάν) μένουν σε ξενώνα και δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα. Όλα τα παιδιά προέρχονται από οικογένειες με χαμηλό κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό υπόβαθρο συνεπώς το περιβάλλον τους είναι λιγότερο εγγράμματο. Η νηπιαγωγός μας είπε χαρακτηριστικά: *«Φέτος όταν μπήκα στην τάξη μου μερικά παιδιά με κοιτούσαν με βλέμμα απλανές. Σκέφτηκα πως κάτι δεν εξηγώ καλά, προσπάθησα να ζωντανέψω το μάθημα. Κανένα αποτέλεσμα. Χρειάστηκε λίγος χρόνος για να συνειδητοποιήσω πως δεν καταλάβαιναν τίποτα. Ο λόγος; Γνώριζαν ελάχιστα ελληνικά! Αποφάσισα τότε πως εκείνη τη χρονιά δεν θα μπορούσα να κάνω το μάθημά μου όπως ήθελα. Το είπα και στους γονείς των άλλων παιδιών, να μην περιμένουν πολλά φέτος. Πιστεύω πως πρέπει να ακολουθούμε τον ίδιο τρόπο διδασκαλίας και για αυτά τα παιδιά, αλλά να υπάρχουν περισσότεροι εκπαιδευτικοί μέσα στην τάξη.»*

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2

Το Νηπιαγωγείο βρίσκεται σε μεσοαστική συνοικία της Αθήνας, κοντά στο κέντρο. Το τμήμα αποτελείται από 22 παιδιά (8 προνήπια & 14 νήπια, 15 κορίτσια και 7 αγόρια). 11 παιδιά κατάγονται από την Ελλάδα, 8 είναι παιδιά δεύτερης γενιάς με καταγωγή από την Αλβανία και μιλάνε καλά ελληνικά, 1 από τη Γεωργία, 1 από το Μαρόκο και 1 από τη Συρία. Τα 3 αυτά παιδιά δεν μπορούν με άνεση να εκφραστούν στην ελληνική γλώσσα, την οποία κατανοούν όμως σε ικανοποιητικό βαθμό. Οι περισσότεροι γονείς είναι απόφοιτοι λυκείου, 3 έχουν τελειώσει γυμνάσιο και 2 είναι κάτοχοι πτυχίου ΑΕΙ.

Η συγκεκριμένη τάξη είναι ιδιαίτερα μικρή. Διαθέτει ελάχιστες γωνιές (μαγαζάκι, βιβλιοθήκη με ελάχιστα φθαρμένα βιβλία, γωνιά οικοδομικού υλικού). Το πλαίσιο της τάξης είναι σχετικά παραδοσιακό. Τα παιδιά δεν δουλεύουν σε ομάδες, τα έργα τους είναι πανομοιότυπα και η φωτοτυπία είναι ένα υλικό που αξιοποιείται συστηματικά στην τάξη.

Η επαφή των παιδιών με τα βιβλία μοιάζει να γίνεται μόνο στο πλαίσιο της τάξης και δεν τα κινητοποιεί πάντα. Η εκπαιδευτικός από όσο παρατηρήσαμε δεν πραγματοποιεί συχνά αναγνώσεις βιβλίων. Αρκετά παιδιά χειρίζονται το λόγο καλά και τα υπόλοιπα κατανοούν, έχουν κατακτήσει σε σημαντικό βαθμό την επικοινωνιακή ικανότητα, αλλά δεν χρησιμοποιούν σύνθετες δομές στην ελληνική γλώσσα.